

VZPOMÍNKA NA ŽIŽKOVSKÉHO OBČANA PETRA HOŘCE

„Ač hercem se nestal, o hercích z lásky mnoho toho napsal“

(Motto na parte)

Není to tak dlouho, kdy v měsíci dubnu na vernisáži výstavy k jubileu Jaroslava Marvana sešla jsem se s panem Petrem Hořcem a požádala ho, aby nám do Klubu přátel Žižkova přišel vyprávět o divadle. Ochotně přislíbil s tím, že vypráví rád a k nám do klubu to tak nemá daleko. Ale 16. dubna, kdy se beseda měla konat, onemocněl a tak nám musela stačit jeho kniha Paměti lupiče paměti. Sestavila jsem pásmo o hercích, herečkách, o různých divadlech, tak jak na ně Petr Hořec ve své knize vzpomíná.

Petr Hořec se ze své nemoci již nevzpamatoval. Zemřel 24. září 2002, rozloučili jsme se s ním 1. října 2002 v kapli Vinohradského hřbitova.

Vzpomínky Petra Hořce a jeho vyprávění z divadelního světa však zůstává stále živé.

J. Polanecká

Petr Hořec se narodil 4. května 1926 v Praze. Už jako student se zajímal o divadlo. Opájel se vůní šminek, mastixu, kostýmů a dekorací, v divadle to zkoušel nejprve jako statista a epizodista, později také ve větších rolích. Prošel mnohými divadelními soubory: Působil v Pražském okružním divadle a v Divadle pražských předměstí, v dnes už neexistujícím divadle Uranie či v průbojně skupině Jindry Zodera ve Stálém divadle měst podhoří orlického v Rychnově nad Kněžnou. Poté, co pochopil, že z něj Zdeněk Štěpánek ani Eduard Vojan nebude, svou divadelní pouť během působení v jedné ze skupin Vesnického divadla ukončil.

Jeho další snahou bylo přispět alespoň malým vkladem do rozměrné mozaiky dějin českého divadelního života. Kdykoliv v minulosti spolupracoval s herečkami a herci, vždy byla tato spolupráce spjata s úctou a pokorou k jejich nesmírně odpovědnému povolání.

V dubnu 1946 se stal spolupracovníkem Československého rozhlasu, kde pracoval na pořadech „Kulturní hlídka“ a „Zrcadlo kultury“. K jeho nejrozsáhlejším rozhlasovým dílům patří dlouhodobý cyklus „Chvilky v zákulisí“, věnovaný životním a uměleckým cestám předních českých umělců. V cyklu „Za operní oponou“ zase o svém životě vyprávěli přední sólisté opery Národního divadla v Praze.

Petr Hořec je také autorem řady publikací o hercích a herečkách, o nichž za svůj život vydal mnohá svědectví. Ta se stala také obsahem jeho sebraných spisů.

Petr Hořec vzpomíná na Jaroslava Marvana

Chtěl bych alespoň krátce přiblížit atmosféru krásného večera, kdy jsem s Jaroslavem Marvanem ve Strašnicích slavil 4. května 1960 narozeniny.

Žil jsem tenkrát na Žižkově ještě sám, takže jsem nemusel hledět na čas. Jaroušek byl ve výborné náladě. Po dobré večeři, kterou připravila znamenitá kuchařka paní Marvanová, otevřel její manžel lahvinku rumunského červeného vína Cabinet, které měl moc rád. Ťukli jsme si na zdraví a rozpřelili hovor. Samozřejmě, že opět na téma divadlo. Jakmile jsme sedmičku vína zdolali - netrvalo to ostatně zas tak dlouho - otevřel Jaroušek další. Během večera mi hostitel přiblížil některé podrobnosti ze svého bohatého uměleckého života, pouštěl mi hudbu z desek, zejména Čajkovského klavírní b-moll koncert, který miloval a pokud si dobře pamatuji, vypili jsme při tom třetí a potom i čtvrtou láhev červené tekutiny. Do jejího hrdla se dostalo při otevírání trochu korku. Jaroslav lahvinku opatrně vzal a ve snaze zbavit její obsah nečistoty, odlil malinko dobrého moku z okna do zahrady. Toto počínání doprovázel slovy: „Vidíš, teď budou říkat lidi, že u Marvanů mají tolik peněz, že mohou lít víno z okna.“

Život lidský - to je sen,
Prosnívá svůj život král,
když se pyšní v bláhovosti
svrchovanou že má moc,
že se sláva jeho trůnu
dotýká i božích hvězd.

Život - to je prelud jen,
hříčka vln a světél stínů,
všechno v nás i kolem nás -
- všechno to je pouhý sen.

Proč ráj na té zemi měnit
ve vyprahlou poušť a peklo,
proč jen se vydávat a slyšet
místo jásotu a písní
žalosti a smutku sten,
když je lidský život sen -
když je lidský život sen?

*Podle knihy Petra Hořce: Paměti
lupiče vzpomínek
zpracovala J. Polanecká*

CHRÁM SV. PROKOPA V ŽIŽKOVĚ

(2. část)

Stavba kostela je provedena v čistém novogotickém slohu, s jednoduchou, zdařile členěnou fasádou. Vzhledem k finanční situaci spolku bylo použito kamene jen pro významnější části. Ostatní zdivo bylo obloženo výbornými citolibskými cihlami.

Stavba chrámu je dvoranová o třech lodích. Lodě postranní jsou široké 4,35 m, prostřední loď 8,35 m a celková šířka je 17,35 m.

Vnitřní délka kostela i s presbytářem měří 42,22 m, zevní i s věží 51,27 m. Při věži v celé šíři kostela nachází se prostranná kruchta, presbytář téměř

tvořící polovinu osmiúhelníku je obrácen na východ. Při presbytáři je umístěna sakristie, nad ní je oratoř. Kostel pojme až tři tisíce osob.

Před hlavním vchodem pod věží směrem do Palackého třídy nachází se rozlehlé 5,4 m široké schodiště o 24 stupních. Druhý vchod vede z třídy Karlovy do křížové lodi a zdoben je obdobně 7,70 m širokým schodištěm o 21 stupních. Bohužel nebylo možno sochařskou práci na portálech ukončit pro nedostatek prostředků. Proto jsou ponechány kameny v bosáži pro dobu pozdější.

Nad vchodem do Karlovy třídy je umístěn figurální tympanon, návrh

sochaře Pekárka, žáka Myslbekova: Madonna na trůně drží na klíně Jezulátko, kterému sv. Prokop, patron kostela, darem podává model kostela. Na druhé straně sv. Vojtěch zve věřící do chrámu. Ve štítu

nad tímto portálem je umístěna socha Krista, žehnajícího městu. Podobně i nad portálem u věže stojí socha sv. Prokopa. Sochy podle modelu sochaře Št. Zálesáka provedl v kamenné sochař Hnátek a jsou darem měšťanů žižkovských Josefa Štastného a Josefa Kovaříka.

Na západní straně kostela vypíná se štíhlá věž, zdaleka viditelná. Její výška až po hlavní římsu měří 40,50 m. Střecha věže je osmihranná, dřevěná a její celková výška až do vrcholu kříže je 72 m od chodníku. Vnitřek kostela působí obzvláště milým a útulným dojmem. Rozdělen je na čtyři pole menší a na část střední - loď křížovou. Na elegantních štíhlých pilířích, jejichž výška s hlavicí je 10,45 m spočívá křížová klenba. Z nich šest má v průměru pouze 0,70 m, ostatní čtyři pilíře 0,90 m. Křížová klenba je jak v střední lodi, tak v bočních lodích téměř stejně vysoká - 5,30 m. Klenby jsou vzepřeny do pískovcových hruškovitých žeber, které jsou uzavřeny

zdobenými svorníky. Střed křížové lodi je do výše 6 m zaklenut osmi-bokou hvězdou. Nad ní se vypíná sanktusová vížka. Dojem těchto vysokých, lehkých kleneb je velmi pěkný, k čemuž nemálo přispívá jasné osvětlení kostela velkými okny. Pokud se osvětlení týče, patří tento kostel mezi nejsvětlejší v Praze, což proti

často temným chrámům působí velmi milým dojmem. Uměle je kostel osvětlen dvěma obloukovými lampami a skleněným benátským lustrem, darem knížete Auersperka. Při prvním sloupu na evangelní straně je postavena pěkná opuková kazatelna, dar Antonína Puppá.

(Pokračování příště)

Moje žižkovské dětství

TVÁŘ ŽIŽKOVSKÝCH ULIC – III. pokračování

Dětské hry jsme prožívali především na dvorku mého rodného domu ve Dvořákově ulici. I když nás někdy rušili popeláři, kominíci, potulní dráteníci nebo brusíči nožů. Od rodičů jsme měli k dispozici do země zasazený čtyřmetrový hladký kůl na šplhání, houpačku, dlouhou fošnu na klouzání a kruhy zavěšené na laněch. A také tzv. „čertovo kolo“ – na pevně ukotveném kůlu v kuličkovém ložisku vodorovně nasazené otáčivé kolo z automobilu. Naším nejbližším – i když o několik roků starším kamarádem se stal chudý kluk ze sousedního domu Jenda Rojko. Po válce se vyučil obchodním příručím, pak vstoupil do československé armády a nakonec se stal plukovníkem na letišti v Českých Budějovicích.

Ale nepředbíhejme. V prvních letech okupace zmizela z pražských ulic většina soukromých motorových vozidel. Hodně nákladů, s výjimkou popelářských kukačů, doručovaly koňské potahy. Čtyřmzí tahouni přivázeli z pivovarů sudy k hostincům, a stejně tak dlouhé hranoly ledu. Když jsem nejednou při skládání kvádrů zmrzlé vody stál se džbánkem frontu na pivo před hostincem U Bucharů pana Martiny v Bořivojově ulici čp. 1102, občas jsem se dozvěděl, že místo zlatavého moku je výjimečně pouze mošt.

Koně přivázeli i koks a především uhlí. Černý démant se v nevelkém množství dal koupit také v menších krámcích uhlířů. Na Žižkově takových mourem zčernalých uhelen bylo několik a jejich majitelé v nich navíc vedle briket, uhlí a kolového dřeva – snad pro štěstí a jako symbol uhlířského cechu – chovali havranovitého ptáka – kavku.

Protože nedaleko našeho domu, v ulici Fibichově se nacházela Meziměstská telefonní ústředna a poštovní provozovna (čp. 1500) jezdily k ní Dvořákovou ulicí zásilkové poštovní modré a hranaté vozy tažené koníkem. Kolesky měly vzadu dvířka a stupátko, na které, aniž to kočí zpozoroval, se dalo naskočit a vézt se kousek cesty.

S výjimkou vyasfaltované dolní části ulice Tomkovy (Čajkovského) měly podobný hladký povrch jen ulice v blízkém okolí Meziměstské telefonní ústředny. Jinak vrchní plochu ostatních žižkovských vozovek tvořily žulové kostky, tzv. ko-

čící hlavy, které nebyly zrovna nejideálnější pro ručně tažené dřevěné dvoukoláky, pro bicykly a staré osobní automobily. Avšak takových jezdilo velmi málo, protože benzín, stejně jako potraviny, textil a další věci denní potřeby byl na příděl. Pokud motorista nechtěl svůj vůz uložit na špalky do garáže, mohl vozidlo nechat upravit k pohonu na dřevoplyn. K tomu sloužil poměrně velký válec naplněný dřevěnými špalíky. Doutnáním vznikal hořlavý uhlovodík, který se přetvářel na pohonnou látku.

Žižkovské i ostatní pražské domy a zdi byly za mého dětství prosty dnešních sprejerských výtvarů a tagů. Pokud někdo někde vůbec napsal určitý hanlivý nápis, použil maximálně křídou a ta se dala lehce smazat. A rýt do skel oken tramvají? Ani nápad! V prvním motorovém voze elektrických drah se nacházel nejen řidič, ale i průvodčí. A další průvodčí nabízel jízdenky ve vlečném voze. Celkem tři muži, kteří si dovedli poradit s každým neukázněným, opilým či agresivním cestujícím.

Avšak od března 1942 začaly Dopravní podniky hlavního města Prahy přijímat ženy a nahrazovat jimi mužské průvodčí tramvají, kteří v rámci totálního nasazení museli nastoupit na strategicky důležitá místa. Což se později stalo osudné i mému sedmadvacetiletému bratranci Antonínu Poncarovi, průvodčímu elektrické dráhy. Ten musel na jaře 1943 odevzdat brašnu s jízdenkami a kleště, a nastoupit do optického závodu ve městě Rathenow-Havel poblíž Brandenburgu.

Od našeho domu čp. 1150/48 jsem průzorem na konci Dvořákovy ulice občas pozoroval pohřební průvody, jdoucí ulicí Lutherovou (Seifertova) a Táboritskou směrem k Olšanským hřbitovům. Napřed šli hudebníci, pak jel koňmi tažený furgon s rakví a za ním kráče zástup pozůstalých.

Válečné Vánoce, troška radosti v trnovém poli, rozjasňovaly naše dětské chápání. Já i můj o necelé tři roky mladší bratr František a stejně jako on starý bratranec Ferda, jsme slepovali okrasné řetězy z barevných pásků a lupenkařskou pilkou vyřezávali na překližce kličem nalepené předtištěné figurky betléma.

Před Vánoce samozřejmě přišel Mikuláš s čertem. Posel pekel nám zpravidla přinesl kousek uhlí a káral nás za to, že jsme nechtěli pravidelně užívat „lébrtrán“. Což byl nevýslovně odporně chutnající tekutý výtažek z jater tresky, tzv. rybí tuk. Podával se marně protestujícím dětem jako preventivní lék. Každodenně po jedné dávce lžící.

Zimu jsme my, 7-9letí kluci měli vcelku rádi. Sněhu tehdy bylo dost, vydržel dlouho a proto se některé strmější ulice, přechodně vyjmuté z provozu veřejné obsluhy, proměnily na sánkařské dráhy. Opakovaně jsme vytahovali naše saně, námi přejmenované na „Cyklon“, až do úrovně Lucemburské ulice, a předhánějí ostatní sánkaře, řtili jsme se Rostislavovou ulicí (Radhošská a kolem náměstí Kollárova (Žižkovo nám.) až na konec Ondříčkovy ulice.

Na jaře a na podzim se na náměstí Krále Jiřího (z Poděbrad) konaly poutě. Nejen stánky, houpačky a střelnice, ale i kořotoč s dřevěnými koníky, Strašidelný zámek, motocyklová Stěna smrti a dokonce i zápasnická aréna. Stal jsem se svědkem, kde dav sledující řecko-římský styl aplaudoval sympatickému siláku Pelikánovi a zároveň zuřivým skandováním: „Průcha srab!“ zcela zatratil jiného, méně oblíbeného zápasníka.

Na poutích jsme si kupovali fredo-ledo, což byla podlouhlá homolka nepatrně

nasládlého a ochuceného ledu, po případě mazlavá mejdlíčka, sučuk, fondán, tuřecký med a hašlerkám podobné bonbóny - maltézky. V prodejně cukrovinek v Řípské ulici, vedle kina Slavia, měli také burianky, tvrdé bonbóny balené do papírků s karikaturou Krále komiků.

Jižní ovoce jako pomeranče a banány jsme ve válečných letech vůbec neznali. Stejně tak čokoládu. Až jednou...

Můj táta František mě posílal vyřídít nějaký vzkaz panu Stuchlíkovi, příteli mého kmotra Čejdy a továrnímu výrobcu cukrovinek v nádvorní budově při domu čp. 2428 ve vinohradské Jagellonské ulici. Pan Stuchlík byl donucen plnit úřední příkaz a pro německé orgány musel vyrábět přesně kontrolované dávky čokolády. Už při vstupu do objektu jsem zahlédl několik koček obcházejících pytle s boby kakaovníku. Zrna se potom pražila, drtila a mlela na válečný kakaový materiál. Upoutal mě stroj s dlouhým válcem, hnětoucí neznámé hnědé těsto. A pan Stuchlík uchoopil kus voskovaného papíru, dřevěnou lžící nabral ještě teplou a vonící čokoládovou hmotu a Sladký kašovitý obsah mi podal. Byl jsem na vrcholu blaha. Takovou dobrotu jsem naposled pozřel někdy na úplném začátku války (a poté až po válce).

Znepokojení

Ode dne zahájení válečných operací proti Polsku - 1. září 1939 - na příštích 69 měsíců zhaslo veškeré veřejné osvětlení ulic. Skla tramvají dostala tmavomodrý nátěr a s příchodem večerního šera všechna okna domů musela být naprosto a neprodyšně zatemněna. Mezi chodci vracejícími se v pozdních hodinách a za úplné tmy ze zaměstnání, z divadel a kin, vyvstávaly obavy. Šířily se pověsti o tajemném Pérákově a ještě více dohady o novém Rozparovači či Žiletkáři, napadajícím ve tmě osamělé ženy. Oprávněná bázeň měla reálný základ. Až teprve po válce bylo zveřejněno, že v prvních asi osmi válečných měsících, hlavně v Praze VII a XIX, sadista ostrým předmětem napadl šest žen, z nichž dvě na následky zranění zemřely. Pachatelem měl být německý civilista, údajně liberecký holič Stangel, nenávidějící všechny ženy za to, že jej opustila snoubenka.

Holič Stangel cítil odpor k ženám. Na Žižkově v ulici Bořivojově čp. 1178 však měla obchod s ovocem paní, která přestala mít ráda nejen Češky, ale i Čechy. Jmenovala se Anna Voršová a v době úmrtí prezidenta Masaryka před zákazníky uronila nejednu nefalšovanou slzu. Po Mnichovu si nechala přepsat firemní štít na Anna Vorschová - Ovoce, a za Protektorátu jí narostl hřebínek. Přestala se na české spotřebitele usmívat a stala se odměřenou a arogantní. Nakonec si opět zadala přemalbu obchodní tabule, tentokrát na Anna Worsch - Obst Ovoce.

Anna Voršová rechte Worsch měla možná německé předky a tudíž se u ní probudila sounáležitost s „dynamicky se rozvíjejícím národem“. Znáám ovšem případy vědomé mírné kolaborace i z řad vysloveně českých příslušníků.

Už před okupací zvonila pravidelně u našich dveří jedna místní žebračka. Nikdy neodešla s prázdnou. Do její natažené dlaně máma vždy vložila menší či větší minci. Až jednou...

V závěsu za vojsky, obsazujícími 15. března 1939 Prahu, přijel z Říše vlak Bayern. Přivezl polní kuchyně, aby „eintopfem konečně nasýtil hladovějící české obyvatelstvo“. Že to byl průhledný propagandistický manévr netřeba dodávat. Všichni opravdoví vlastenci, třeba nuzní a velmi chudobní, avšak zachováající si národní

charakter a věrnost demokratickým tradicím, lest samozřejmě pochopili a akci Bayern-Zug ignorovali.

Našli se však i jiní. Kupodivu, již 25. března 1939 uvedl lokální žižkovský list Volné slovo pod titulkem „Vlak Bayern - na žižkovské radnici je veliký zájem mezi občany o bezplatné poukázky na jídlo“. Tu „naši“ žebračku, stojící v dlouhé frontě u polní kuchyně a poníženě děkující vojenské obsluze moji rodiče zahlédli ve filmovém týdeníku. Když se za pár dnů u našich dveří opět ozval zvonek a tataž žebračka s nataženou dlaní žádoula o obolus, máma před ní beze slov přibouchla dveře.

Ve druhém poschodí mého rodného domu, shodou okolností v té samé místnosti, kterou o deset roků dříve obýval tragicky zahynuvší letec Karel Brožek, bydlela v podnájmu mladá učitelka němčiny a francouzštiny slečna Skálová. Protože úřady nařídily, že každý obchodvedoucí kina musí znát německý jazyk, chodíval k ní táta na základní výuku.

Avšak stejně jako od poloviny šestnáctého století, kdy neárijci pohybující se mezi křesťany museli na levé straně svého oděvu na prsou mít našito žluté soukenné kolečko, začal od září 1941 platit ještě přísnější nekompromisní verdikt. A to, že Židé starší šesti roků jsou povinni v úrovni srdeční krajiny nosit na vnějším obleku žlutou pětícípou hvězdu s černým nápisem „Jude“.

Pokud si vzpomínám, potkával jsem slečnu Skálovou na schodech a ona se rozpačitě snažila zakrýt hvězdu Davidovu kabelkou. Předvolání na shromaždiště, cestě do Terezína a odtud snad transportu do vyhlazovacího tábora, což vše systematicky a masově začalo již v říjnu 1941, slečna Skálová neunikla.

Nedlouho po válce se u našeho bytu ozval zvonek. Za dveřmi stál voják v battledresu Československé obrněné brigády ze Západu. Hledal svoji sestru-učitelku. Jenže ta už se nikdy nevrátila...

*(Pokračování příště)
Miroslav Čvančara*

STROMŮ SAD A KŘÍŽŮ ŘAD

**Konzul Karel Jonáš toužil po zemi české,
osud mu ale jeho přání splnil až po smrti**

V Praze poblíž stanice metra Flora, v jihozápadním cípu IV. olšanského hřbitova, nalézá se na 9. oddělení neudržovaný a břečtanem porostlý hrob č. 25. S orlem na vrcholu a nápisem: Karel Jonáš první Čech konzul Spojených států severoamerických v Praze.

Komu dnes jeho jméno ještě něco říká? Co o Karlovi Jonášovi víme?

Pod křídly černožlutého orla

Narodil se 30. října 1840 v Malešově na Kutnohorsku. Školní vzdělání absol-

voval v Kutné Hoře a na reálce a technice v Praze. Brožurka, kterou za studií v r. 1859 sepsal na protest proti přílišnému německému duchu ve školství, měla za následek vyloučení. Navíc policejní ředitel Päumann využil protičeský výnos rytíře von Schmerlinga. Pod zámkou Jonášovy účasti na tzv. svatojanské demonstraci dal bývalého

studenta techniky uvěznit a poté vypovědět z Prahy a internovat v Malešově.

Karel Jonáš však v říjnu tajně překročil hranice, dostal se do Bremerhavenu a odtud přes Hull do Londýna. Sotva se rozhlédl, poslal do Prahy článek Kdo nám pomůže, který i za cenu trestního postihu dr. Julius Grégr otiskl v Národních listech.

V Novém světě

Na výzvu přítele ze studií Vojtěcha Maška se Jonáš v únoru 1863 vydal za ním do Ameriky. Do rovinatého státu Wisconsin. Do města Racine na západním břehu Michiganského jezera dorazil v polovině března. A již 12. června zde z rukou Maškových převzal redakci tehdy jediných českých novin na západní polokouli - týdeníku Slávie. (Týdeník od 30. 10. 1861 vydával někdejší zedník z Letovic na Moravě František Kořízek, jenž od 1. ledna 1860 také v Racine tiskl vůbec první český list v USA Slowan Amerikánský, který po sloučení se saint-louiskými Národními novinami přejmenoval na Slávii.)

Přes problémy s osvojováním anglického jazyka, přizpůsobováním se americkým poměrům a nesčetné potřeze s vyhledáváním nepřiliš četné české populace se Jonášovi podařilo náklad pouhých 800 výtisků ztrojnásobit. A své názory a praktické rady sdělovat nejen krajanům usazeným ve Spojených státech, ale i dalším tisícům Čechů do zámoří se teprve chystajícím. Například v pražských Národních listech zveřejnil 9. července 1864 článek Krajanům, kteří zamýšlí se vystěhovati, v němž objasnil zákon o zemědělské půdě (Homestead), poskytující v severozá-

padních státech a teritoriích každému zájemci zdarma 65 ha pozemků.

Válka Jihu proti Severu

Karel Jonáš se musel především sám politicky zorientovat. Zbavit se mylných, v Anglii nabytých názorů na občanskou válku a zaujmout protijižanský postoj. Nezapomínejme, že Slávii převzal ve dnech, kdy vojska Severu v Mississippi obléhala konfедераční pevnost Vicksburg a v Pensylvánii se schylovalo k bitvě u Gettysburgu. Věc znovusjednocení Unie a nutnost porážky Jihu Jonáš ve Slávii obhajoval zásadově, avšak objektivně a kriticky. Celková solidní náplň, vědomí sounáležitosti k rodné zemi a dobrá zpravodajská úroveň, vyhýbající se pochybným třenicím byly pro něho samozřejmostí.

Ještě než válka Severu proti Jihu skončila, oženil se s Kristinou, dcerou vydavatele Slávie F. Kořízka. A časem, vedle soukromého studia práv, dosáhl nejen toho, že Slávie - i když krátkodobě - vycházela dvakrát týdně, ale že v září 1867 umožnil vznik prvního českého periodika v Chicagu - radikálního týdeníku Pokrok. Se stejným zápalem pomohl na svět zábavnému měsíčníku Zvony a v roce 1871 týdeníku Amerikán. Od let 60. postupně sepisoval a tiskem vydával příručky pro farmáře, cestopisy, učebnice, různé „ilumače“, a především své slovníky Anglicko-české a Česko-anglické, jakož i další literární práci Bohemian Made Easy.

Do Evropy

V červnu 1870 odplul Jonáš do Evropy. Protože krátce poté vypukla válka mezi Francií a Pruskem, vymohl si doporučení amerického vyslance

v Berlíně Bancrofta a nastoupil k pruskému velitelství jako válečný korespondent. Reportáže posílal především do Ameriky, ale i do Čech, do redakce Posla z Prahy. Nakonec využil Rakousko-americkou smlouvu o naturalizaci občanů, potvrzenou v červenci 1871 a po jedenáctiletém exilu navštívil Prahu. Zde i přes nepřítelství úřadů vydal brožuru o nutnosti přeměnit Rakousko ve federaci, spisy o americké samosprávě a postavení žen v anglické a americké společnosti.

Do redakce Slávie se vrátil v listopadu 1871, krátce po katastrofálním chicagském požáru. (Shořelo 17 tisíc dřevěných domů!)

Ve sféře politické

Karel Jonáš jako aktivní stoupenec strany Demokratické zasedl ve 2. polovině 70. let v radě města Racine. Pak postoupil na poslance sněmovny státu Wisconsin a později - když z prezidentských voleb vyšel vítězně S. G. Cleveland - byl už jako senátor povolán do diplomatických služeb a v prosinci 1885 nominován na úřad amerického konzula v Praze.

Proti Jonášovu jmenování se však postavily vídeňské vládní kruhy. Odvolávaly se nejen na nepřestávající protirakouské zaměření Slávie, ale i na někdejší Jonášův protivládní postoj za dob studií. Prezident Cleveland noustoupil. Sdělil, že žádný jiný konzul v Praze než Jonáš nepřichází v úvahu. A tak Vídeň po mnohaměsíčních průtazích spolkla hořkou pilulku a exequatur potvrdila.

Bývalý exulant se konečně vrátil do své vlasti, aby po více než 30 měsících vykonával svěřenou funkci. Za tu dobu do-

konale srostl s domácím prostředím, navázal četné kontakty a udělal hodně pro sblížení Spojených států s českými zeměmi. Obzvláštní podporu nacházel ve staroměstském domě U Halánků, u přítele Vojty Náprstka a jeho manželky.

V červenci 1889, nedlouho po inauguraci republikánského prezidenta B. Harrisona, byl Jonáš z Prahy sice odvolán, avšak již na podzim 1890 usedl do křesla náměstka guvernéra státu Wisconsin. Z tohoto titulu pronesl 12. srpna 1893 slavnostní řeč na Českém dnu, uspořádaném v Chicagu v rámci Světové kolumbovské výstavy.

Za hlasem domova

Na jaře 1894, rok poté, co se demokrat Cleveland stal podruhé prezidentem, převzal Jonáš funkci generálního konzula Spojených států v Petrohradu. Protože však v sobě pocítil narůstající příznaky neurastenie, zatoužil po změně klimatu a vyměnil si umístění s americkým konzulem v Praze Janem Karlem. Jenže rakouská vláda opět vznesla proti někdejšímu disidentovi staré námitky a jménem místopředsedy v Čechách hraběte Franze Antona Thuna Jonášovo exequatur rezolutně odmítla. Nanejvýš roztrpčený diplomat proto musel z Prahy.

Smrt v Krefeldu

Vláda Spojených států chtěla Jonáše udržet v Evropě a proto jej povolala na místo dosavadního konzula Hursta do německého Krefeldu. Jenže po rodné zemi prahnoucímu vlastenci nemohl Rýn nahradit Vltavu. Vynucený odchod z Čech považoval za vyhoštění, za osobní krivdu a ponížení. Přepínání sil, nervová labilita a stupňující se deprese narostly do úplného narušení psychické

rovnováhy. Dne 30. října 1895 si Jonáš napsal epitaf: „Mám přání jediné - být pochován v té drahé zemi České, po níž tak horoucně jsem toužil a již jsem vše obětoval.“ Dne 15. ledna 1896 si přiložil k tělu střelnou zbraň a stiskl spoušť...

Pieta

Českoameričtí krajané postavili v Racine Jonášovi pomník. Přátelé v Praze mu splnili přání spočinout za zvuků dnešní hymny Kde domov můj v rodné zemi. Pohřbu dne 19. ledna 1896 se mimo jiné zúčastnila Jonášova manželka Kristina, syn Karel, pražský

konzul Charles B. Hurst, Josefina Náprstková a cestovatel Josef Kořenský.

Josef Václav Sládek napsal báseň začínající slokou:

„K velkému Západu,
kam slunce řídí běh,
kde není okovů,
kde není bičů šleh,
kde volna mužná skrář
a pracovitá dlaň,
Tvůj koráb zamířil na cizí,
dálný břeh...“

Miroslav Čvančara

POJMENOVÁNÍ PRVNÍCH ULIC A NÁMĚSTÍ NA ŽIŽKOVĚ

V roce 1869 v části tehdejší vinohradské obce v okolí Vídeňské silnice, která z podnětu Karla Hartiga dostala podle stejnojmenného vrchu název Žižkov, vzrůstal rok od roku počet domů. Z praktických důvodů tak bylo třeba pojmenovat stávající ulice a tvořící se náměstí. Počátkem května 1872 podal Hartig, tehdy již člen obecního zastupitelstva (od voleb v r. 1871), vinohradské obecní radě návrh na schválení názvů prvních deseti ulic a náměstí v žižkovské čtvrti. Všechny názvy vycházely převážně z husitské tradice a byly obecní radou přijaty. K vyhlášení uličních názvů byl ještě potřebný souhlas obecního zastupitelstva.

V odůvodnění svého návrhu Hartig uvedl: „Nejsouce ještě sto, abychom velikým mužům stavěli velkolepé důstojné pomníky, ctíme tímto způsobem ne méně památku jejich, vzbuzuje se tím uvědomění národní a šlechtí ona láska k vlasti, národu a pravdě, která z národu našeho v době husitské učinila národ hrdinů.“

Navrhl pojmenovat: Husovou třídou ulici po Vídeňské silnici od Hálovky (čp. 70) až k domu čp. 125 co hlavní ulici v Žižkově. Prostranství, kterým pokračuje tato třída, Žižkovým náměstím. Ulici, která se táhne po Vídeňské silnici od Žižkova náměstí nahoru třídou Poděbradovou. Ulici vedoucí od Husovy tř. k Bezovce (čp. 6 v Olšanech) třídou Prokopovou. Prostranství v téže třídě mezi domy U Karla IV. (čp. 260) a Prokopa Velikého (čp. 220) náměstím Prokopovým. Ulici vedoucí od domu čp. 125 na Prokopovo náměstí ulicí Želivského. Ulici z Prokopova nám. k Olšanské silnici vedle domu U Jana u Chlumu (čp. 183) ulicí Chlumovou. Ulici z Prokopova nám. okolo domu U Roháče z Dubé (čp. 255) ulicí Roháčovou. Prostranství pod „křížem“ mezi domy U Deklarace (čp. 276) a domky Oulu (čp.

227-230, 292-294, 297), kde Občanský dům (později škola čp. 40) státi má, Komenského náměstím a uličku od Husovy tř. k úpatí vrchu Žižkova k vile Sokola (čp. 200 Vítkovou ulicí.

Vinohradské obecní zastupitelstvo návrh jednomyslně schválilo ve schůzi dne 10. 5. 1872.

Uliční tabulky v české řeči v národních barvách označovaly na nárožích domů pojmenování prvních žižkovských ulic a náměstí. V Praze došlo k vyvěšování uličních tabulek s českými nápisy až v roce 1893, přičemž se v této věci vlekl ještě dlouholetý spor.

V Hartigem nastoupené tradici uličních názvů bylo na Žižkově pokračováno i v příštích letech.

Miroslav Mikota

INFORMACE PRO ČLENY KPŽ

* V nových prostorách v Táboritské ulici 22 (zadní trakt po schodech u zeleniny nad čistírnou - je tu i bezbariérový přístup) je otevřeno každé úterý od 14,30 do 17,00 hodin (v případě zájmu i déle). I v nových prostorách nabízíme možnost půjčování knih a archivních materiálů k prostudování.

* Časopis obdrží každý člen KPŽ zdarma, po zaplacení členských příspěvků.

Výbor KPŽ

přeje

ušem svým členům

hodně zdraví, štěstí a pokoje

v roce 2003.

*Klub
přátel Žižkova*

Žižkovské listy, občasník Klubu přátel Žižkova. ČÍSLO 16.

Sestavila Jiřina Polanecká. Redakčně upravila Ivana Jenišťová.

Grafická úprava a zlom Denisa Halášová. Pro vlastní potřebu vydal

v lednu 2003 KPŽ, Táboritská 22, 130 00 PRAHA 3, TEL. 222 714 180

